پژوهش در برنامه‌ریزی درسی
سال نهم، دورهٔ دوم، شمارهٔ ۶ (پیاپی ۳۳)
تابستان ۱۳۹۱

تحلیل معرفت عقلانی مطرح شده در آیات قرآن کریم بر اساس تفسیرالمیزان و دلالت‌های آن بر اهداف برنامه‌های درسی تربیت دینی

غلامحسین اعلائی*، سیدهاشم گلستانی، نرگس کشتی آرای
[1]دانشجوی دکتری، گروه علوم تربیتی، واحد خوراسگان، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
[2]استاد گروه علوم تربیتی، واحد خوراسگان، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
نرگس کشتی آرای
[3]استادیار گروه علوم تربیتی، واحد خوراسگان، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

چکیده
این پژوهش به بررسی اهداف برنامه‌های درسی تربیت دینی مبتنی بر معرفت عقلانی مطرح شده در آیات قرآن کریم و با توجه به تفسیرالمیزان پرداخته است. جامعه آماری آن کل قرآن کریم بوده که پس از معین کردن آیات مرتبط با معرفت عقلانی و بررسی تفسیر هر یک از آیات استخراج شده در تفسیرالمیزان به روش تحلیل محتوای کیفی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته و اهداف برنامه‌های درسی به صورت نظام مقوله‌بندی قیاسی، استخراج شده است. بر اساس یافته‌های این پژوهش، اهداف برنامه‌های درسی تربیت دینی مبتنی بر معرفت عقلانی مطرح شده در آیات قرآن کریم بر اساس تفسیر المیزان به ترتیب عبارتند از: خداشناسی و خداپرستی (دعوت به توحید)، معرفی و تأیید نبوّت، معرفی قرآن و آموزه‌های آن، معرفی صاحبان خرد و ویژگی‌های آنان، یادآوری معاد، روز جزا و حیات اخروی، عبرت آموزی، تربیت افراد باتقوا، آموزش احکام الهی، ایجاد تفکر انتقادی و انتقاد از تفکر نادرست، مقایسه و تطبیق ارزش‌ها (پاکی‌ها و ناپاکی‌ها، افراد مؤمن و مشرک و ...).
واژگان کلیدی: معرفت عقلانی، قرآن کریم، اهداف برنامه درسی، تربیت دینی

Research in Curriculum Planning
Vol 9.No 6 (continus 33)
Summer 2012

The analysis of considered intellectual knowledge in verses of the Holy Quran based on Tafsire Almizan and its implications on the aims of religious education curriculum

Gholam Hossein Alaee, Seyed Hashem Golestani, Narges keshtiaray
[1]PhD Candidate, Department of Educational Sciences, Khorasgan Branch, Azad University of Khorasgan,Isfahan,Iran
[2]Professor, Department of Educational Sciences, Khorasgan Branch, Azad University of Khorasgan, Isfahan, Iran.
[3]Associate Professor, Department of Educational Sciences, Khorasgan Branch, Azad University of Khorasgan, Isfahan, Iran.

Abstract
This research aimed to study religious education curriculum goals based on considered intellectual knowledge in verses of the Holy Quran using Tafsire Almizan. Statistical population was total verses of the Holy Quran .After determining related verses related to intellectual knowledge and investigating each of the extracted verses in Tafsire Almizan through qualitative content analysis, the aims of religious education curriculum was extracted as priori categorization system. According to findings of this research, the aims of religious education curriculum regarding considered intellectual knowledge in verses of the Holy Quran based on Tafsire Almizan respectively were: Theology and monotheism, introduction and verification of prophecy, introduction of the Quran and its teachings, introduction of owners of wisdom and their characteristics, remembrance of resurrection, day of judgment and hereafter life, lessons, training of virtuous people, divine commands teaching, encouraging critical thinking and discouraging incorrect thinking, comparing and matching of values (purity and impurity, the faithful and the heathen and…)
Key Words: intellectual knowledge, the Holy Quran, curriculum aims, religious education

***نویسنده مسؤول:** غلامحسین اعلایی hosseinalaei42@yahoo.com
وصول: ۹۱/۲/۳ پذیرش: ۹۱/۵/۷

مقدمه

در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، سعی بر آن است که تربیت دانش‌آموزان ماهیتی دینی داشته باشد (باقری، ۱۳۸۰، رهنما، ۱۳۸۶.) و تربیت دینی (religious education) فرایندی است که آدمی را برای شیوه خاصی از زندگی یعنی زندگی معقول آماده سازد (رحیمی ۱۳۶۲، به نقل از سبحانی‌نژاد و همکاران ۱۳۸۶). نظام تربیتی که از آموزه‌های دینی، تربیت و آموزش مفاهیم دینی به نوجوانان و جوانان سرچشمه گرفته، از جایگاه والایی برخوردار است.

یکی از مؤلفه‌های اساسی تربیت دینی عقلانیت است. زیرا در عصر ارتباطات، مبادله اطلاعات و نظرگاه‌های مختلف، به آسانی صورت می‌پذیرد و حاصل آن، می‌تواند بروز سؤال‌ها و تردیدهای فراوان در حجیت و اعتبار دین باشد. در چنین گستره عظیمی از سؤال‌ها و تردیدها، دین‌ورزی و تربیت دینی، هنگامی دوام می‌آورد که موجودیتی موجه و مدلل داشته باشد؛ نه آن که امری دلخواه و سلیقه‌ای تلقی شود (باقری ۱۳۸۸) و آگاهی و عقلانیت، نخستین پیش فرض برنامه‌های درسی تربیت دینی پیشرو، در عصر جهانی شدن است. (مرزوقی، ۱۳۸۸) رویکرد عقلانی در تربیت دینی دارای موافقان و مخالفانی است که هر کدام دلایل خود را عرضه می‌کنند. البته موافقان بر این باورند که تربیت دینی بر مبنای عقل قابل استوار است. زیرا وجه عمده دین و فعالیت دینی بر عقلانی بودن آن استوار و قابل توجیه است (سجادی، ۱۳۸۴).

در قرآن کریم ـ به عنوان کتاب مقدس آسمانی و هدایت‌گر انسان‌ها ـ در آیات متعددی به خردورزی توجه شده و واژگانی مانند تعقلون و مشتقات آن بسیار تکرار شده است. قرآن کریم از عقل با واژه‌هایی چون حجر و نهی یاد می‌کند و صاحبان خرد را ذی‌حجر (فجر آیه ۵، اولوالالباب (بقره آیه ۷۹ و ...) اولوالابصار (آل عمران آیه ۱۳ و) و الوالنُهی (طه آیات ۵۴ و ۱۲۸) می‌خواند و افزون بر این کسانی که تعقل نمی‌کنند (لایعقلون) را به عنوان افراد کور و کر و لال (بقره آیه ۱۷۱) بدترین جنبنده (انفال آیه ۲۲) و آلوده به رجس و پلیدی (یونس آیه ۱۰۰) تلقی می‌نماید. خداوند در آیه ۵۸ سوره مائده تسلیم در برابر حق و ایمان به توحید را ره‌آورد عقل و استکبار در مقابل حق و توحید را حاصل عدم تعقل بیان نموده است (علی دوست، ۱۳۸۵).

ریشه‌های تاریخی خردگرایی در افکار افلاطون و ریشه‌های جدیدش در دوره روشنگری نظیر اگوست کنت قرار دارد امروزه بارزترین جلوه آن را در کتاب طرح پایدیا (Paideia proposal) آدلر (۱۹۸۲) و در دهه‌های ۱۹۳۰ تا ۱۹۵۰ در کتاب برنامه کتاب‌های بزرگ (Great Books program) که هاچینز و آدلر منتشر کردند، می‌توان مشاهده کرد (مهرمحمدی، ۱۳۸۸). پایدارگرایان به پیروی از این اصل ارسطویی که انسان موجود عاقلی است، مدرسه را به صورت نهادی اجتماعی که به ویژه برای پرورش قوای عقلانی انسان طرح‌ریزی شده است، در نظر می‌گیرند (گوتک؛ ۱۹۹۷).

هاچینز (۱۸۹۹ ـ ۱۹۷۷) از طرفداران پرآوازه این امر بود که اعتقاد داشت آموزش و پرورش باید به طور شایسته در خدمت پرورش خرد انسان باشد (همان) و آرتور بستور در دو اثر کویرهای آموزش و پرورش (Educational wastelands) (1953) و اعاده یادگیری (the Restoration of learning)(1956) را منتشر ساخت و زمینه تشکیل شورای آموزش و پرورش بنیادی را فراهم ساخت. به عقیده بستور معیارهای آموزش و پرورش آمریکا به دلیل فلسفه تربیتی عقل ستیزی که مدارس را از حیطه‌های علمی و دانشورانه جدا کرده تنزل یافته است (گوتک، ۱۹۹۷، ص۳۹۳) و لیپمن و پاول (1989) (lipman and paul) معتقدند که تربیت انسان‌های صاحب اندیشه باید نخستین هدف تعلیم و تربیت باشد. در سال‌های اخیر تحقیقات زیادی در زمینه معرفت عقلانی و تربیت دینی صورت گرفته است که به چند مورد آن اشاره می‌شود. باقری (۱۳۸۸) مرزوقی (۱۳۸۸)، جباری و سجادی (۱۳۸۸) بیدگلی کاشانی (۱۳۸۸) شیخ الاسلامی (۱۳۸۸) سبحانی نژاد و همکاران (۱۳۸۶) حسن زاده (۱۳۸۶) رهنما (۱۳۸۶) مهدی‌زاده، فرناز و مهدی‌زاده، منصوره (۱۳۸۶) شوشتری (۱۳۸۵) جعفری بروجنی (۱۳۸۴) سجادی (۱۳۸۴) موسوی (۱۳۸۴) بهشتی (۱۳۸۲) اژدری زاده (۱۳۷۹) حسینی نسب (۱۳۷۹) و قاضی کرباسی (۱۳۷۸). از یافته

پژوهش‌های مذکور در انجام این تحقیق بهره‌گیری شده است.

اهداف برنامه درسی یکی از عناصر مهم برنامه درسی است که تمام صاحب نظران از جمله واکر (walker)، تایلر (Tyler)، اش (Eash)، تابا (Taba)، آیزنر (Eisner)، کلاین (Klein)، اکر (Akker) پیرامون آن اتفاق نظر دارند (فتحی واجارگاه و شفیعی، ۱۳۸۶ عباس زادگان ۱۳۷۶ قورچیان، تن‌ساز ۱۳۷۴، مهرمحمدی، ۱۳۸۱) به نقل از ابیضی و همکاران ۱۳۸۸) با توجه به اینکه در سال‌های اخیر در برنامه درسی ملی توجه زیادی به کتاب مقدس قرآن و آموزه‌های آن شده است (ذوعلم و ابراهیم‌زاده، ۱۳۸۹)، لذا در این پژوهش اهداف برنامه‌های درسی تربیت دینی با توجه به معرفت عقلانی مطرح شده در آیات قرآن کریم مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد.

بنابراین با عنایت به پیشینه نظری و تحقیقاتی بیان شده، محقق در این پژوهش در پی تحلیل سؤال پژوهشی زیر است.

پس از تحلیل معرفت عقلانی مطرح شده در آیات قرآن کریم چه اهدافی در برنامه‌های درسی تربیت دینی در اولویت قرار می‌گیرند؟ به عبارت دیگر اهداف برنامه‌های درسی تربیت دینی مبتنی بر معرفت عقلانی مطرح شده در آیات قرآن کریم کدامند؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، روش تحلیل محتوای کیفی است و به دلایل زیر این روش انتخاب شده است:

۱. به دلیل اینکه مسأله پژوهش حاضر را با یک روش کیفی به ویژه روش تحلیل محتوای کیفی، بهتر می‌توان مورد بررسی و تحلیل قرار داد.

۲. به دلیل تأثیرپذیری از نتایج پژوهش سلسبیلی و حسینی (۱۳۸۸) است که به بررسی نقادانه روش شناسی پژوهش در حوزه برنامه درسی در ایران پرداخته‌اند و نتایج تحقیق ایشان نشان داده است که عمده پژوهش‌های انجام گرفته در دانشگاه‌های کشور و همچنین مؤسسات برنامه ریزی درسی و بخش‌های پژوهشی وابسته به آموزش و پرورش از نوع پژوهش‌های کمی و توصیفی و در حد بررسی‌های ساده آماری بوده که چندان به عمق و بستر مسائل تربیتی توجه نداشته‌اند.

روش تحلیل محتوای کیفی به کار گرفته شده در این پژوهش پس از مطالعه و بررسی روش‌های تحلیل محتوا، به ویژه تحلیل محتوای کیفی فیلیپ مایرینگ و سایر روش‌های تحلیل محتوای کیفی، با راهنمایی استاد راهنما و استاد مشاور استخراج و اجرا شده است.

حوزه پژوهش و روش انتخاب نمونه مورد مطالعه: حوزه پژوهش شامل کلیه آیات قرآن کریم که دارای کلید واژه مرتبط با معرفت عقلانی هستندکه جهت تفسیر آیات مورد نظر از ترجمه تفسیر ۲۰ جلدی المیزان از انتشارات دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسان حوزه علمیه قم چاپ سی‌ام استفاده شده که به دلیل لزوم بررسی تمام آیات و جامعیت نمونه، نمونه‌گیری انجام نشده و کل جامعه پژوهش مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

ابزار گردآوری داده‌ها یک فرم تحلیل محتوای دو صفحه‌ای بود که در صفحه اول آن نام سوره، شماره سوره، شماره آیه، سیاق آیات، کلید واژه مربوط به معرفت عقلانی، متن عربی آیه و ترجمه آیه ذکر شده و در صفحه دوم آن نکات تفسیری از تفسیر المیزان ذکر شده و در پایان نیز اهداف تربیتی مبتنی بر معرفت عقلانی از آیات تحلیل شده استخراج شده است. که روایی محتوایی آن از طریق بررسی دیدگاه چند نفر از صاحب نظران قرآن پژوهی و برنامه درسی مورد تأیید قرار گرفت.

برای جمع‌آوری اطلاعات ۷ مرحله زیر به ترتیب انجام شده است:

مرحله اول: معین نمودن کلید واژه‌های مربوط به معرفت عقلانی (عقل و مترادف‌های آن) «از فرهنگ قرآن، تفسیر المیزان و تحقیقات و تألیفات پیشین مانند: نجاتی (۱۳۸۸)، علی دوست (۱۳۸۵)، باقری (۱۳۷۸) و ...»

مرحله دوم: مشخص کردن کلید واژه‌های مربوط به معرفت عقلانی (عقل و مترادف‌های آن) مانند: عبارت ذیل «یعقلون، تعقلون» أولوالألباب، أولوالأبصار و... با توجه به المعجم المفهرس محمد فوأد عبدالباقی در قرآن کریم

مرحله سوم: استخراج آیات مربوط به کلید واژه‌های کاملاً مشخص شده در مرحله اول از کل قرآن کریم و ثبت

مشخصات آیات مربوط (نام سوره، شماره سوره، شماره آیه، سیاق آیه و کلید واژه مربوط به معرفت عقلانی) در فرم‌های تحلیل محتوا.

مرحله چهارم: بررسی و مطالعه دقیق و کامل‌تر متن عربی و ترجمه آیات مشخص شده و ثبت آنها در قسمت مربوط در فرم‌های تحلیل محتوا.

مرحله پنجم: بررسی و مطالعه تفسیر المیزان درباره تفسیر هر یک از آیات استخراج شده و سیاق‌های مربوط به آنها در زمینه معرفت عقلانی، و ثبت نکات مهم تفسیری در صفحه دوم فرم تحلیل محتوا

مرحله ششم: استخراج مفاهیم مربوط به خود آیه، سیاق آیه و تفسیر آیه و ثبت آن در فرم مربوط به مفاهیم آشکار و نهان آیات تحلیل شده و اعتبار یابی آن توسط دو نفر از مدرسان علوم قرآنی.

مرحله هفتم: استخراج مقوله‌های مربوط به اهداف برنامه‌های درسی تربیت دینی بر اساس معرفت عقلانی مطرح شده در آیات قرآن کریم و ثبت آنها در فرم مربوط به مفاهیم آشکار و نهان آیات و در صفحه دوم فرم تحلیل محتوا

برای تحلیل داده‌های حاصل از ابزار پژوهش (فرم تحلیل محتوا) پس از سازماندهی و طبقه‌بندی آنها بر اساس کلید واژگان و مفاهیم استخراج شده و با توجه به سؤال پژوهشی مصادیق آیات مربوط به آنها در جداول مربوط ذکر شده و نتایج قیاسی حاصل، به شیوه کیفی و مقوله‌بندی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. جهت تحلیل آیات، محقق از تفسیر المیزان استفاده نموده و در نهایت استنباط از تفسیر را محقق انجام داده است. نه اینکه تفسیر آیات را به طور مستقیم و از خود آیات مورد بررسی قرار داده باشد.

یافته‌های پژوهش

تحلیل سؤال پژوهشی: پس از تحلیل معرفت عقلانی مطرح شده در آیات قرآن کریم بر اساس تفسیرالمیزان چه اهدافی در برنامه‌های درسی تربیت دینی در اولویت قرار می‌گیرند؟

در آیات تحلیل شده اهداف زیر به ترتیب در اولویت (اولویت‌بندی در این تحلیل بر اساس تعداد (فراوانی) آیات مطرح شده در هر یک از مقوله‌ها صورت گرفته است).

برنامه‌های درسی تربیتی دینی مبتنی بر معرفت عقلانی استنباط شده از آیات قرآن کریم بر اساس تفسیر المیزان قرار می‌گیرند که مصادیق آن از جدول شماره ۱ الی ۱۰ ارائه شده است که ترتیب اهداف بر اساس آیات مطرح شده در آن مقوله‌ها عبارتند از:

۱- خداشناسی و خداپرستی (توحید محوری)
۲- معرفی و تأیید نبوت
۳- معرفی و تأیید قرآن و آموزه‌های آن
۴- معرفی صاحبان خرد و ویژگی‌های آنان.
۵- یادآوری معاد و روز جزا و حیات اخروی
۶- عبرت آموزی
۷- کسب تقوا و یا تربیت افراد باتقوا
۸- آموزش احکام الهی
۹- ایجاد تفکر انتقادی و انتقاد از تفکر نادرست
۱۰- مقایسه ارزش‌ها (پاکی‌ها و ناپاکی‌ها، افراد مؤمن و از خدا بی‌خبر و ...)

هدف: خداشناسی و خداپرستی (توحید محوری):

در آیات تحلیل شده هدف خداشناسی و خداپرستی (توحید محوری) در ۱۱۷ آیه مورد تأکید قرار گرفته که مفاهیم ومصادیق آن در جدول شماره ۱ ارائه و چند آیه به عنوان نمونه بیان می‌شود.

ÙÊÔóÅæ ¿Ł¬Åę ¼ŸĦó ¾ÖÃæÃ ĞÒ¬ÝŢÃ ZŁ ¼Å ¢ÓÅ ¼ ¢ÃÅ ! Å ÆÄÌ¼ ¼ŁÊÒΣÅ ÂÁÂĦÓÅ ZŁ ¼Å ¢ÓÅ ¼ (آل عمران: ۱۸).

«خدا خود شاهد است بر اینکه معبودی جز او نیست، ملائکه و صاحبان علم نیز شهادت می‌دهند به یگانگی او و اینکه او همواره به عدل قیام دارد، معبودی جز او که عزیز و حکیم است وجود ندارد.»

¬ÞÃÀÊÓÓĸ ÝZÅ ¼ÓÌÀÙ Þ! Å ¢ŋ ÇÀÔΛ ¢ŋ ýZę ÅÃ¼ (هود: ۳۰).

«وای مردم! اگر فرضاً آنان را طرد کنم چه کسی از عذاب خدا، یاریم می‌کند، چرا متذکر نمی‌شوید؟»

ÜŸ3 ÈÆÄÓÅ ÕĦZÃ ! Å ÞíÙæ ¾Å ¢ŋÚĸ Þ È ÁÄÓÅ ÞÅÕ ÅŋÃ¼ ¬ÞZŸÕĦΛ ¼ ¢ΛØÓÅ (یونس: ۱۰۰).

«و هیچ شخصی جز به اذن خدا ایمان نمی‌آورد، این خداست (که بعضی را موفق می‌کند) و بر کسانی که تعقل‌نمی‌کنند پلیدی قرار می‌دهد».

و...

جدول ۱ ـ مصادیق اولویت‌بندی اهداف تربیتی برنامه‌های درسی تربیت دینی
مفاهیم و مصادیق مرتبط با مقوله خداشناسی و خداپرستی)، تعداد آیات: ۱۱۷

ÄüÃêù	èĉ¹w Î ù	øĉäwæù
#Ć½Ã´ù °ĉ³Ã£$ ĈuÅ¾ᵛ°. ÿ ĈÅwpÉv°. ß ã °ã	21 * ã¾êz	ûwAý ÿ ½w î Éj ¹½vÃù Äz øżwÝ ûvÃþÝ Äz v°. ¢ .wpÉ
	,1. * ã¾êz	øĉ³½ ÿ ûwú³½ lÄýwòĉ ¹Ã{þù lĕv Äz ¾ Î ´ù ¢ ĉäÃżv
	,1/ * ã¾êz	lÜýw Í ¾z ÛÃþ Î ù ¢ żđ¹ ûwä¾z l°ĉ³Ã£ ¡ w{§v ¾z øÄù ûwä¾z ÄÅ ûwÆýw ć°þù¿wĉý ûwä¾z løÚý ûwä¾z
	,3 * ûv¾úÝ ój	v°. Ĉòýwòĉ ¾z øöÝ ûw{³w Í ÿ Äîtĕù lv°. ¡ ¹wÄÉ
	3, * ûv¾úÝ ój	ĈÄżv iwĉ{ýv ãv°ăv ÿ ĈÄżv ûwĉ¹v ¡ °³ÿ
	0 * ĂĉŞw« – -/ * ÷ÿ½ – ,4+ * ûv¾úÝ ój	ÿ wăûwúÅj ¢ êö·$ ûv°þù¹¾· ćv¾z °ĉ³Ã£ ôĉđ¹ ÿ wăÄýwÊý #))) ÿ ¿ÿ½ ÿ yÉ °ùj ÿ ¢ å½ lüĈù¿
	– ,1- * iwÆý – ,3 ÿ ,2¾ù¿ – ,4/ l,4. l,4- l,4, ûv¾úÝ ój -0 l-/ l-. l-- l-, l -+ l ,4 * °Ý½	#))) ÿ ów³ Äúä ½¹ v°. ¹wĉ$ ûv°þù¹¾· ćwäĈñÂĉÿ ûwĉz
	-/ * °Ź´ù – -4* Ë – 0, * Ì Î é – 3- * iwÆý	¾í¼£ ¢ Ą« ûj¾é ¡ wĉj Ĉò¤ÅÃĈ~ lĈýj¾é ¡ wĉj ½¹ ¾z°£ ÿ ¢ é¹
	,2/ * iwÆý	½wñ¹½ÿ¾- yýw« ¿v ½w î Éj ć½Ãý ÿ ûwä¾z
	– 14 l12 l,2 l, . l,- l, , * ô´ý – / l. l- * °Ý½ – 02 * ãv¾Ýv – 1- * ûwé¾å – // *½Ãý – 3+ l24 l23 * ûÃþùÃù – 0/ l0. * ĂÕ * üùoù – /- l-, *¾ù¿ – 13 * Äĉ – / * ã°¬Å – -, l3 * ÷ÿ½ ,2 *°ĉ°³ – 2. l2- l2, * ĂÞévÿ – /4 * ¡ wĉ½v» l, . * ĂĉŞw« l12	Äz Ä«Ã£ wz #v°. ¢ ĉzÃz½ ÿ ¢ ĉäÃżv$ °ĉ³Ã£ ¾z ¢ ¬³ Äùwév ¢ þĉ{Õ ÿ ¢ êö· ÷wÚý
	,++ * ÄýÃĉ	v°. û»v Äz ûwúĉv
	.+ * ¹Ãä	°³vÿ ćv°. ć¾òĉ½wĉ
	-, * ĂĉÉwá – 0/ ÿ 0. * üùÃù l/1 * iw{Å l0, *¹Ãä	èĉwê³ û¹v¹ ¾í¼£ ÿ è³ ãv½ ÿ °ĉ³Ã£ Äz ûv¾{ùwĉ~ ¡ ÃÝ¹ ¹wÞù ÿ ¡ Ã{ý l°ĉ³Ã£
	-0 * øĉäv¾zv	#v°. û»v$ ĈÅwpÉv°. ÄżmÆù ¾í¼£
	,00 * ¡ wåw Í – ,2 * iv¾Åv	ûwí¾Êù È ý¿¾Å ÿ ì ĉ¾É Ĉæý ÿ °ĉ³Ã£ ÄżmÆù ûwĉz
	1/ l1. l1- * ĂÞévÿ – 12 * øĉ¾ù	ûwÆýw ĂĉżÿV È þĉ¾åj ć½ÿj¹wĉ
	* wåw Í – .0 * ¡ Ã{îþÝ – /. * Ì Î é – /1 * ª³ – ,-3 * ĂÕ ,0 *¾úé – /. Ë * ,.3 l,.2 l,.1 l,.0 l,..l,./	lÃ¤É¼ñ ÷vÃév ćwäĂþ´ Í ÿ ûºúÉ ÿ ½w§j ¿v ć¾ĉñ ¡ ¾{Ý Ã¤É¼ñ Ĉýºúé ½w§j ć¿½ÿ¹¾· èĉ¾Õ ¿v ĈÅwpÉv°.
	20 * Ì Î é – -/ * iwĉ{ýv	ûwí¾Êù ¿v ôĉĉ¹ Ã{ûwÖù
	, ,2 *ûÃþùoù – /. l4 *¾ù¿ – 1- l1, l1+ * Äĉ – 12 * iwĉ{ýv	ûwí¾Êù ûwä¾z û¹Äz ôÕwz ÿ ûw¤Å¾- ¢ z ¶ĉżÃ£ ÿ Ĉ¤Å¾- ¢ z ¹½
	1. * ¡ Ã{îþÝ – 30 * ûÃþùoù	ÔÅÃ£ ¢ êö· ½Ãùv ¾¿z°£ ÿ v°. ¢ ĉêöw· Äz ûwí¾Êù ãv¾¤Ýv °ýÿv°.
	-3 * iv¾ÞÉ	#ùĉúżwÞùv x½$ ¾¿z°£ ¡ °³ÿ ãv½ ¿v ¾z°ù ¡ °³ÿ
	1- * ôúý	ùĉ¾ÖÒù ćwÝ¹ ¢ zw«v
	1/ * ôúý	ùĉí¾Êù ¿v ôĉĉ¹ Ã{ûwÖù lãºþă¹ ć¿ÿ½ ÿ èżw· °ýÿv°.

ôĈ¨úÉ èĈ¾Õ ¿v v° · ¢ Ĉ́ŷv°³ÿ ¾z óđ°¤Åv ÿ Ĉ́ŷj¾é ćwăô¨ù ½¹ ôêÞÉ	-2 * ¾ù¿ I -3 * ÷ÿ½ I/ . * ¡ Ã{îþÝ
ûj ¿v ć¾ĈÑ ¡ ¾{Ý ÿ °ŷÿv° · ¡ ½°é ûwĈz	- * ¾Ê³
è³ üĉ¹ ÿ °Ĉ³Ã£ ¾z óv¹ ¡ wĉj ¿v ½wæí ć¾ĉ¼ ý °þ~	,+ * ì öù I , . * ¡ wăw í
ÿ ûwþùoù ûºÉ ¾í¼ùù Iè³ ã½wÞù ÿ °Ĉ³Ã£ ć½ÿj¹wĉ I¾í¼ùù ûj¾é ¹v¾ăv üĉ¾£ ¢ ¸ z°z ûºÊý ¾í¼ùù ÿ ûwÅ¾£v° ·	/3 * Ăéw´ ìv – ,+ * çÊÕ – /+ ÿ .- I-- I,2 *¾úé – .2 *ç – , * Ë , , I,+ I4 * ĈöÝv –
v° · ÷Ēí û¹Ãz øĈÚÝ Iûj¾é ¢ úÚÝ ûwĈz	-, * ¾Ê³
½v¾îÉ ÿ ë¾É ¿v ĈAý I¾Êz ¢ ĉv°ă ćv¾z ĈAĵv ¢ úî³ IĈAĵv Ĉ³ÿ °Ĉ³Ã£ ¢ úÚÝ ûwĈz Iûj	.4 * iv¾Åv

هدف: معرفی و تأیید نبوت: در آیات متعددی بحث نبوت پیامبران و نبوت رسول اکرم (ص) مطرح شده است که مفاهیم و مصادیق آن در جدول شماره ۲ ارائه و دو آیه به عنوان نمونه ذکر می‌شود.

«ÕÉÕqå Ã ĞŴîçÇÇèÃ ĞŧÒΣèÃ åÀÇÒèå ¢ŧĞĤÃ» (آل عمران: ۴۸).

«ای مریم خدای تعالی به عیسی کتاب و حکمت و تورات و انجیل تعلیم می‌دهد».

«ÀÇÕn Ǩqà Àÿà ÀÇÕz» (غاشیه: ۲۱).

(پس تو ای پیامبر ایشان را تذکر بده که وظیفه تو تنها همین تذکر است).

و...

هدف: معرفی و تأیید قرآن و آموزه‌های آن: در آیات بسیاری نیز، قرآن و آموزه‌های آن مورد بحث واقع شده است که مفاهیم و مصادیق مربوط به آن در جدول شماره ۳ ارائه و در این قسمت دو آیه به عنوان نمونه از آن‌مصادیق ذکر می‌شود.

«âîçw LÒÉèå ÀÁÃqàÃ LÒîĉ dn, þÀŧÀàè LÕÀDZ Æę ðÀÁèå ÀÄÇÀà ÀÄ» «ÀÁÆĞn» (نساء: ۱۷۴).

«هان ای مردم آگاه باشید که از ناحیه پروردگارتان برایتان برهانی (و دینی مبرهن و مستدل) آمد و ما نور آشکار به شما نازل کردیم».

«þÀÉèÃà ¢qÃì dn, žĤĞĝk ŧÃ LÒîĉ dn, LÒÉèå ÜÂqà Àn, žĤĞĝà» «þÃÀÕÕk Àn, ãÝÉÝę» (اعراف: ۳).

«از چیزی که از پروردگارتان به شما نازل شده پیروی کنید و پیرو غیر او نباشید و جز خدا را به دوستی مگیرید، اما اندک مردمی بدین پند متذکر می‌گردند».

و...

هدف: معرفی صاحبان خرد و ویژگی‌های آنان (معرفی الگوها):

صاحبان خرد با الفاظی چون أولوالألباب، أولوالأبصار، أولوالنّهی و... معرفی شده‌اند و ویژگی‌های این افراد نیز در این‌آیات بیان شده است که مصادیق مربوط بدان در جدول شماره ۴ ارائه و دو آیه به عنوان مثال، بیان می‌شود. خداوند در آیات ۱۷ و ۱۸ سوره زمر ویژگی‌های صاحبان خرد مومن واجد بشارت را این گونه بیان می‌کند: ۱ ـ اجتناب از طاغوت ۲ ـ بازگشت به سوی خدا و خداپرستی ۳ ـ باقی‌مانده بر فطرت الهی ۴ ـ تمییز حق و باطل، زیبایی وزشتی، رشد و گمراهی ۵ ـ انتخاب بهترین سخنان و عمل به آن.

«ÃÀÎĞèà LT ¢ĞèàÕà žĤqàÃ ÀŧÃÁĞĤÀ þà çzqÀÛèà žĞÀQDZà dnÓÕèÃ» dnÓèà ÕÀèÃà ¢ÁÊĝà þzĤĞĝEz üzÕèà þzĤŧÇÊÀ dnÓèà ÛîÀĞ3 ÀîĞz «ÀÁĞè ¡ žzèÃà LŧÕÀèÃà ¢ĞèÀà LT ÀÁÉŧ» (زمر: ۱۷ و ۱۸).

«و کسانی که اجتناب دارند از طاغوت از اینکه او را بپرستند و به سوی خدا باز می‌گردند ایشان (نزد خدا) بشارت دارند، پس بندگان مرا بشارت ده همان‌هایی را که به هر سخنی گوش می‌دهند پس بهترین آن را پیروی می‌کنند؛ آنان هستند که خدا هدایت‌شان کرده و آنان هستند صاحبان خرد».

و...

جدول ۲ ـ مصادیق اولویت‌بندی اهداف تربیتی برنامه‌های درسی تربیت دینی
(مفاهیم و مصادیق مرتبط با مقوله معرفی و تأیید نبوت)، تعداد آیات: ۵۱

ĂûĀêù	èĉ¹w Î ù	øĈăwæù
¡ Āŷŷ º¢ĉmĊ ÿ Ĉăº¼Þù ĵ ã º ă	,-4 * ã¾êz	iwĈ{ýđvøÊw · ¢ ¨Þz ¢ Ąĸ #Û$ øĈăv¾zv ¡ ¾Ò³ ćwÝ¹
	, .+ * ã¾êz	¢ éwú³ ĂýwÊý #Û$ øĈăv¾zv ¡ ¾Ò³ È Ĉí ¿v Ĉýv¹¾ñÿ½
	/3 * ûv¾úÝ ój ï ,0, * ã¾êz	¢ úî³ ÿ xwºí Ç¿Āùj ÿ ĂĈíÀĊ l ¡ wĉj ¡ ÿĒĊ ¢ Ąĸ óĀÅ½ û¹wºÅ¾å
	,2, *ã¾êz	ÿ ºþúĄåĈúý v½ wAýj ÿ ºý½vºý ćvã¾Ąz # Ë $ ¾{ùwĈ- ûwþ¸Å ¿v ûv¾åwí)ºþ¤Æă ódđ l¾í l½Āí
	,1/ *ûv¾úÝ ój	øĄù ćwĂùwý¾z ÿ # Ë $ óĀÅ½ ¢ ¨Þz ¢ úÞý lĈĄûv ¢ úÞý üĉ¾¤ñ½Àz øĄù ÷wî³v Ç¿Āùj lĂĈíÀĊ lûj¾é ¡ ÿĒĊ lûj
	,4/ l,4. * ûv¾úÝ ój	# ¡ ĀŽý óĀ{é ÿ ¹wÞù lvº · Āz ûwúĉ$ ûvºþù¹¾ · ćwăĈñÂĉÿ
	10 * ûv¾úÝ ój	ÿ¾Ĉ- v½ #Û$ øĈăv¾zv ¡ ¾Ò³ Ăí ºý¹¾íĈù ÇĒĊ ûwĈ´ĈÆù ÿ ûwĉ¹ĀĄĉ)ºþĉwúý ¹Ā · üĈĉj
	, , . * wÆý	ûwÊĉv ÇÀâû Üýwù # Ë $ ¾{ùwĈ- ¾z ¢ úî³ ÿ xwºí óÿÀý
	, . * ã¾ · Àûv ï , ,+ * âºtwù ï /3 * ûv¾úÝ ój	lxwºí #Û$ ÂÆĈÝ ¡ ¾Ò³ Āz āºÉ ĂÑwåv ćwă¢ úÞý ć½ÿj¹wĉ #ÔĈ¬ýv ÿ ¡ v½ĀĊ$ ¢ úî³
	12 * iwĈ{ýv ï 3+ * ÷wÞýv	ûwºÅ¾- ¢ z ÿ ûwí¾Êù ĂĈöÝ ¾z #Û$ øĈăv¾zv ¡ ¾Ò³ ©w¬¤³v Āz ā½wÉv
	âº¬Å ï 0 * ÷wÞýv ï ,+ * iwĈ{ýv ï 12 * øĉ¾ù ï .+ * ¹Ăă / *	ºĉ³ĀĊ ÿ ¹wÞù l ¡ Ā{ý ĂûmÆù ¾z ódººÅv
	0, * ¹Ăă	¾{ùwĈ- ćĀÅ ¿v Çv¹w- ¢ åwĉ½¹ ÷ºÝ lÿv ÷Āé ÿ #Û$ ¹Ăă ¡ ¾Ò³ ûwºÅv¹
	,+4 * ä ÅĀĉ	üĈÊĉ- ûđĀÅ½ ¡ ĀÝ¹ wz # Ë $ vº · óĀÅ½ ¡ ĀÝ¹ èĈ{ÖĊ
	* ¡ wåw Í ï 0 *¾úé ï /1 l/. * Ì Îé ï ,,, * ä ÅĀĉ 0/ l0. * üùĀù ï /. * Ë ï ,..(,.3	iwĈ{ýv ¶ĉ½wĊ ¿v ćĈ¾ñ ¡ ¾{Ý
	-/ * iwĈ{ýv	))) ÿ ¡ Ā{ý ã½wz½¹ ûwí¾Êù ¿v ôĈĉ¹ Ă{ûwÖù
	,+ * ì öù	ºýwã¹¾ îý ¢ ÝwÕv v½ ûđĀÅ½ ØÝvĀù Ăîþĉv ¿v ûwĈ · ¿ÿ¹ ¡ ¾Æ³
	/1 * iw{Å ï 13 * ûĀþùoù	# Ë $ óĀÅ½ ¡ ¾Ò³ ¡ Ā{ý ÿ ûj ûº¹Āz è³ ¾z ÿ ûj¾é ºĈĉmĊ
	/ * ¡ v¾¬³	ĈöêÝĈz ĂýwÊý wãã¾¬³ ½vĀĉ¹ ¢ Ê~ ¿v # Ë $ ¾{ùwĈ- ûº¹Āúý vº Í
	3/ * ãv¾Ýv ï /- * Ăéw´ìv ï -4 * ½ÃÕ	ûj¾é ¢ ýwĄí ¹½ ÿ # Ë $ vº · óĀÅ½ ûº¹Āz üăwí ¹½
	-, * ĂĈÉwá	¾í¼Ê ¾{ùwĈ- ĂæĈÙÿ l# Ë $ ¾{ùwĈ- ûº¹v¹ ¾í¼Ê ºĈĉmĊ
	-/ l-- * ä ÅĀĉ	#Û$ ä ÅĀĉ ¡ ¾Ò³ üùv¹ ¡ ½wĄÕ ÿ Ä æý ¢ æÝ
	0/ * iwÆý	øĈăv¾zv ój Āz øĈÚÝ Ĉîöù ÿ ¢ úî³ lxwºí ûº¹v¹
	32 * ĈöÝv	¾í¼Ê ûº¹v¹ lºĈæù ¾í¼Ê l# Ë $ ¾{ùwĈ- ûº¹v¹ ¾í¼Ê ºĈĉmĊ

جدول ۳ ـ مصادیق اولویت‌بندی اهداف تربیتی برنامه‌های درسی تربیت دینی

(مفاهیم و مصادیق مرتبط با مقوله معرفی و تأیید قرآن و آموزه‌های آن)، تعداد آیات: ۴۵

ÄïÃêù	èê¹w Î ù	øĈăwæù
ûj ćwăăż Ãùj ÿ ûj¾é °ĉ0m£ ÿ Ĉâ¾Þù ½ã °ă	2 * ûv¾úÝ ój	èĉ¾Ô¾Ĉá Ãz ûj¾é ¾ĈÆæ£ ¿v ĈÃý I ¢ Åv È ĉÃ · ¾Ææù Ç¹Ã · ûj¾é
	,2/ * iwÆý	½wñ¹½ÿ¾- y ýw« ¿v ½wîÉj ć½Ãý ÿ ûwă¾z
	-/ * °ú´ù ï -4 * Ë ï 13 * ûÃþùoù ï 3- * iwÆý	ûj û¹Ãz è³ ¾z ¡ w{§v ÿ Ĉíj¾é ¡ wĉj ½¹ ÃÊĉ°ýv ÿ ¾z°£ ÿ ¢ é¹
	,1 * ÄýÃĉ	Ãí üĈí¾Êù ¢ ÅvÃ · ½¹ ¿v èÉ üĈïÿv ¹½ v° · ¢ ÆÊù Ãz ûj¾é óÿÀý ½ÿywĈz ûj¾é üĉv ¾Ĉá Ãz Ĉíj¾é
	. * ã¾ · ¿ ï - * äÅÃĉ	Ĉż¾Ý ûwz¿ Ãz ûj¾é óÿÀý ã½wz½¹ ôêÞ£
	// * ô´ý	ûj¾é ã½wz½¹ ÷¹¾ù ¾îæ£ ÿ ûj¾é óÿÀý
	./ * xvÀ³v	# Ë $ ¾{ùwĈ- ûwý¿ ćÃÅ ¿v ûj ćwăâ¿Ãùj ÿ ûj¾é Øæ³
	,3 (-0 * ¾§°ù	ûj¾é ü¤Æýv¹ ¾´ Å ÿ ûj¾é ûwñ°þþí vÀA¤Åv Ãz °ĉ°É °ĉ°A£
	-2 * ¾ù¿ ï /, * iv¾Åv	÷¹¾ù ¾í¼£ ćv¾z ûj¾é ćwAö¨ù ÿ ôtđ¹
	, * ½Ãý	¾í¼£ ¢ Ą« ûj Ĉ{öÅ ÿ Ĉzw¬ĉv ÷wî³v ÿ ½Ãý ã½ÃÅ óÿÀý
	/1 ÿ /. * Ì Îé	ćÃÅ ¿v ûj¾é ½wîýv ÿ #ûwĉ¹ÃĄĉ$ xw¤í ôăv ćÃÅ ¿v ûj¾é °Ĉĉm£ ûwí¾Êù
	0, * Ì Îé	¾í¼£ ¢ Ą« ûj¾é ¡ wĉj Ĉò¤ÅÃĉ-
	,. * ¡ wåw Í	v° · ¡ wĉj ¹½Ãù ½¹ ½wæí ćvÀA¤Åv Iwă¾í¼£ ¿v ć¾ĉ¼ ý °þ-
	.2 *ç ï /. * ¡ Ã{îþÝ	v½ ã°É ûwĉz ûj¾é ½¹ Ãí Ĉĉwăõ¨ù ÿ Ĉýwþù ¢ êĉĉ³ ôêÞ£ ÿ È ýv¹ ôăv)°þúAåĈù
	,- ÿ ,, * Ä{Ý ï ,+ *çÊÕ ï , * Ë	¾í¼£ Ãĉwù ûj¾é I¾í¼¤ù ûj¾é I¾í» ûvÃþÝ Ãz ûj¾é
	/+ ÿ .- I-- I,2 * ¾úé	û°É ¾í¼¤ù ćv¾z ûj¾é û¹Ãúý ûwÅj
	-, * ¾Ê³	v° · ÷Êí û¹Ãz øĈÚÝ Iûj ôzwêù ½¹ wăâÃí ÛÃÊ · ÿ ûj¾é ¢ úÚÝ ûwĈz
	/3 * Ãéw´ ùv	v¾¤åv ¿v ûj¾é û¹Ãz ãÀþù ¾z ¢ ¬³ Ãùwév IĆÃêĉ £ ôăv ćv¾z ûj¾é û¹Ãz ¾í¼£
	, , ÿ ,+ * ĈõÝv	¿v ¹v¾åv üĉ¾£ ¢ ¸ z°z û°Êý ¾í¼¤ù ÿ ûwÅ¾£v° · ÿ ûwþùoù û°É ¾í¼¤ù ûj¾é
	/- * Ãéw´ ùv	# Ë $ v° · óÃÅ½ û¹Ãz üăwí ÿ ûj¾é ¢ ýwAí ¹½ ÿ ûj¾é ¢ Ĉýwê³ èĉ° Î £
	. * ãv¾Ýv	ûj ćwăâ¿Ãùj ÿ ûj¾é ¿v ćÿ¾Ĉ-
	,1/ * ûv¾úÝ ój	ÿ ÷¹¾ù Ã Ãæý ÃĈíÀ£ Iv° · ¡ wĉj ¡ ÿĒ£ # Ë $ ¾{ùwĈ- øAù ćwăÃùwý¾z ¢ úî³ èĉwê³ ÿ ¢ Þĉ¾É ÷wî³v Ç¿Ãùj

جدول ۴ ـ مصادیق اولویت‌بندی اهداف تربیتی برنامه‌های درسی تربیت دینی

(مفاهیم و مصادیق مرتبط با مقوله معرفی صاحبان خرد و ویژگی‌های آنان)، تعداد آیات: ۴۰

ØĈĂwæù	èĉ¹w Î ù	ÄûÃêù
#))) ÿ Ü¤úÉ ª ³ ÷w¬ý Ë w Î é$ ĈAĵv ÷w Î ³v ćv¾«v ½¹ vº · ¿v Ã¾É ÿ ćÃêÉ Äz ÄĈ Í Ã£	– ,++ * âºtwù – ,42 I ,24 * ã¾êz ,+ * çËÕ	ĂûÃêù ĈĂwĂĈñÂĈÿ ÿ ¹¾ · ûw{³w Í Ĉâ¾Þù ÿ ã ºã
½¹ ûj ²ìw Í ½wŝj ÿ çwæýv$ ûj ûvÿv¾å ¾Ĉ · ÿ ¢ úÎ ³ ÿ Ĉòýv¿¾å ¿v ûvºþù¹¾ · ć¿Ãùj ¡ ¾{Ý #Ĉñºý¿	-14 * ã¾êz	
#ÄzwÊ¤ù ÿ øÎ ´ ù ¡ wĉj$ ºý½v¹ ûwúĉv ûj¾é Äúă Äz øöÝ ½¹ ûw¸ Åv½	2 * ûv¾úÝ ój	
#¿ÿ½ ÿ yÉ ºùj ÿ ¢å½ ÿ üĈù¿ ÿ wăûwúÅj ¢êö · $ ûvºþù¹¾ · ćv¾z ºĈ³Ã£ ôĉđ¹	,4+ * ûv¾úÝ ój	
(. üĈù¿ ÿ wăûwúÅj ¢êö · ½¹ ¾Îæ£ (- ów³ Äúă ½¹ vº · ¹wĉ (, ûvºþù¹¾ · ćwăĈñÂĈÿ ½ÃÊ´ù ÿ ûwăwþñ Ç¿¾ùj ¢ÅvÃ · ½¹ (0 ¡ Ãýj óÃ{é ÿ ¹wÞù Ivº · Äz ûwúĉv (/ ¹wÞù Äz Ä«Ã£ ¿wúý Ĉĉw-¾z (, , ¾{ Í (,+ vº · ¿v Ã¾£ (4 ø³½ Äö Í (3 ºĄÝ Äz ćwåÿ (2 ûwÎĉý wz ûºÉ ¡ wí¿ û¹v¹ (,0 ć¾Ĉ · Äz ¢{éwÝ (,/ ì Ĉý ćwă½wí ÷w¬ýv (, . çwæýv (,-	,4/ I,4. I,4- I,4, * ûv¾úÝ ój -0 I-/ I-. I-- I-, I-+ I,4 * ºÝ½ ,1- * iwÆý	
¡ wĉj èĉ¾Õ ¿v ĈAĵv ã½wÞù Äz ûºÉ wþÉj$ ûj ćwăã¿Ãùj ÿ ûj¾é ¿v ûvºþù¹¾ · ć¿Ãùj ¡ ¾{Ý #ºĈ³Ã£	0/ I0. * üùoù I-4 * Ë I/- * øĈăv¾zv	
ûvºþù¹¾ · ćv¾z ć¾í¼£ wĈ{ýv ĈñºÿĿ ûwæÅv¹	/. * Ë	
ćÃÅ Äz ¢Êñ¿wz (- ¡ ÃáwÕ ¿v xwþ¤«v (, 5 ¡ ½wÊz º«vÿ üùoù ¹¾ · ûw{³w Í ćwăĈñÂĈÿ ºÉ½ IĈ¤É¿ ÿ Ĉĉw{ĉ¿ IôÕwz ÿ è³ ÀĈĈúÉ (/ ĈAĵv ¡ ¾Öå ¾z ûºýwù Ĉéwz (. Ĉ¤Å¾-vº · ÿ vº · ûj Äz ôúÝ ÿ ûwþ¸Å üĉ¾¤Ąz xw¸¤ýv (0 Ĉăv¾úñ ÿ	4 *¾ù¿	
ûv¾{ · Ĉz vº · ¿v ÿ #ûv½v¹âºý¿ yÉ$ ûwþùoù ÄÆĉwêù ¿v ûvºþù¹¾ · ûºÉ ¾í¼¤ù	4 *¾ù¿	
¿ÿ½ ÿ yÉ ôĉºÍÉ ÿ ¢ÞĈ{Õ ÿ ûwăwĈñ È ĉÿ½ ÿ ûv½wz Ç½wz ¿v ûvºþù¹¾ · ûºÉ ¾í¼¤ù	// * ½Ãý – 0/ I0. * ÄÕ – -, * ¾ù¿	
¡ ½ºé ¿v ć¾Ĉñ ¡ ¾{Ý ÿ #½ºz ðþ«$ ðþ« ½¹ ûwþùoù ¡ ¾ Î ý ¿v ¡ ¾Ĉ Î z ûw{³w Í ć¾Ĉñ ¡ ¾{Ý ºýÿvº ·	- * ¾Ê³ (, . * ûv¾úÝ ój	
Ä¤É¼ñ ÷vÃév ćwăÄþ´ Í ÿ ûºú£ I¶ĉ½w£ ¿v ûvºþù¹¾ · ć¾Ĉñ ¡ ¾{Ý	,-3 * ÄÕ	
¿v ½ÃÚþù ÿ ãºÉ äÊí ûwÊĉv¾z ºĈ³Ã£ ¢êĈê³ ÿ Ä¤åwĉ øöÝ vº · ¢ĈývºÿÄz Äí ºþĈýwÆí Iøöþ÷v vÃÉÿv) ¢Åv # ¢ úÎÝ ôăv$ üĈùÃÎ Þù øöþ÷v vÃÉÿv	-2 * ô´ý	
ºý¾ĈñĈù ¡ ¾{Ý ºýÿvº · ćwăºþñÃÅ ¿v ûvºþù¹¾ ·	0 I/ I. I- I, * ¾¬å	

هدف: یادآوری معاد و روز جزا و حیات اخروی: در آیات تحلیل شده در موارد متعددی بحث معاد و استدلال بر آن و حیات اخروی (حیات حقیقی و دائمی) مطرح شده است که مصادیق آن در جدول شماره ۵ ارائه و دو آیه به عنوان نمونه بیان می‌گردد.

Ǩ¢ęä åíå Ɣǵ ¢0ƒôî ĂÁΛ Ƙä ąÀÎä êÀÀąôä ÕëÀΛ ĂØôä ƷŁĀ¼ Ôõ dbą ¢ä ÅΛDÀÀnüƷ ÞÅţä ¢ä ÅΛÂąüƷ Ǩłą ąƳłô ÔÅΛÕè ąłÅÕę ąłäÅHuè ¬þÄÀÀõØk ĻÒŸĦô źƷţä éÀY ŎôäØõ çÀŁąôä (اعراف: ۵۷).

«و او است که در پیشاپیش رحمت (باران) خود بادها را مژده دهنده می‌فرستد. تا آن‌گاه که ابری سنگین بردارد آن را به سرزمین مرده برانیم بدان وسیله آب فرو باریم و با آن آب از هر گونه میوه‌ها (از زمین) بیرون آوریم، همچنان مردگان را بیرون آوریم شاید متذکر شوید».

¬þÅÊąqä ÀĢÕØΛ ýźΛ¼ (نازعات: ۳۵).

«در آن روزی که انسان هر چه کرده به یاد می‌آورد.»

و...

جدول ۵ ـ مصادیق اولویت‌بندی اهداف تربیتی برنامه‌های درسی تربیت دینی

(مفاهیم و مصادیق مرتبط با مقوله یادآوری معاد و روز جزا و حیات اخروی)، تعداد آیات: ۳۸

ĂäĀêù	èĉ¹w Î ù	øĈăwæù
ćÿ¾ · v ¡ wĈ³ ÿ ¹wÞù ćźÿj¹wĉ ßã °ã	2 . * ã¾êz	ÿv û»v Ăz ÿ °ýÿv° · ÔÅĀ£ ûwñ¹¾ù û¹¾í ã°ý¿
	l-, l-+ l,4 * °Ý½ – 1- * iwÆý ,4/ l,4. l,4- l,4, * ã¾êz -0 l-/ l-. l--	# ¡ Ãýý ÿ ¹wÞù lv° · Ăz ûwúĉi$ ûv°þù¹¾ · ćwăĈñÂĉÿ
	,+4 * äÅĀĉ – ,14 * ãv¾Ýv – .- * ÷wÞýv	ÿ üĉêąù ćv¾z ćÿ¾ · v ¡ wĈ³ lĈútv¹ ÿ Ĉêĉê³ ¡ wĈ³ lćÿ¾ · v ¡ wĈ³ ¢ Åv ¾¤Az ÿ ¾Ĉ · ûv½wñÀĈă¾-
	,2 * °ĉ°³ – 02 * ãv¾Ýv	üĈù¿ û¹¾í ã°ý¿ Ăz ©w¬¤³v wz ûwñ¹¾ù û¹¾í ã°ý¿ ÿ ¹wÞù
	,++ * ÄýĀĉ	wĈýv Ì Î é ÿ ¹wÞù ÿ l°{ù ¹½Āù ½¹ Ăí Ĉâ½wÞù ¢ Ĉýwê³ ¾z ¹wĄÊ¤Åv
	1+ * Äĉ – / * ã°¬Å – -/ * iwĈýv – .+ * ¹Ăă	¹wÞù ÿ ¡ Ãýý l°Ĉ³Ā£ Ăimæù ¾z ódð°¤Åv
	1/ l1. l1- * ĂÞévÿ – 30 * ûĀþùoù – 12 * øĉ¾ù	ĂĈïÿv ¢ êö · ÿ ûwÆýv ĂĈïÿv È þĉ¾åj ć½ÿj¹wĉ èĉ¾Õ ¿v ¹wÞù ûw î ùv ¡ w{§v
	3+ l24 l23 * ûĀþùoù	ÿv ćĀÅ Ăz ûwÆýv ¢ Êñ¿wz ÿ üĈù¿ ½¹ ûwÆýv û¹Āúý èô ·
	1/ * ô´ý	ûwí¾Êù ¿v ôĈï¹ Ă{ûwÖù ÷ÿ¹ ½wz ćv¾z ¢ ùwĈé ½¹ ÿ óÿv ½wz ćv¾z øźwÝ èźw ·
	20 * Ì Î é	¢ ùwĈé ¿ÿ½ ½¹ v° · °Ĉ³Ā£ ûv¾î þù ÿ ûwí¾Êù ¿v ûwă¾z Ă{ûwÖù
	3 * ÷ÿ½	#¹wÞù ć½ÿj¹wĉ$ ÿ¹ ûj üĈz ÿ üĈù¿ ÿ wăûwúÅj ¾z øíw³ ÷wÚý û¹Āz ½v¹ ¡ °ù
	13 * Äĉ	ûwÆýv ćÿ¾Ĉý ûºĈv¾ñ ä þÑ ÿ ûwÆýv ¾úÝ ûºÉ Ĉ¡đĀÕ ½¹ ôêÞ£
	.0 * ¡ wÝ¿wý	¢ ùwĈé ¿ÿ½ ½¹ ôî É üĉ¾£üÉÿ½ Ăz ûwÆýv ûºÉ ¾í¼¤ù l¾í¼£ ¿ÿ½ l ¢ ùwĈé ¿ÿ½
	-. * ¾¬å – ,+ * Ì öù	°ýä¹¾î ý ¢ ÝwÕv v½ wAýj è³ ¡ ĀÝ¹ ÿ ûđĀÅ½ ØÝvÀù v¾¯ Ăîþĉv ¾z ûwĈ · ¿ÿ¹ ¡ ¾Æ³

هدف: عبرت‌آموزی از آیات قرآن، تاریخ و قصص انبیا و نظام خلقت و طبیعت و...

در تعدادی از آیات تحلیل شده، هدف عبرت‌آموزی از نظام خلقت و طبیعت، آیات قرآن، از تاریخ و قصص انبیا واقوام گذشته و... مطرح شده است که مصادیق آن در جدول شماره ۶ ارائه و به ارائه دو نمونه آیه در این زمینه اکتفا می‌شود.

¬þzŸÖĂΛ ýzÔò ĞĄÉ¾ ĞĄß ÅŦΛn¸ ÅΛĞĂk ÆÖòÃ¼ (عنکبوت: ۳۵)

«چیزی نگذشت که آن قریه را آیت و عبرت مردمی کردیم که تعقل می‌کنند».

zDZÀΛ Ã æÀnęáå îØƷ ąłłąłęĂ ąÁEDZÅÈ ÖĘĞöä ÞÅąâ ĶąłÅę zŁ dbąą¼ ÀęÕØ¹Λ Åyąâ þzłŸĂΛr dbΛØąąĂ þzłŸĂΛ dbΛØąą ĂzÛÊΛ üzŁ Öę ąąî ĞĮÞî ¬åÅĞò jzÖÃà (زمر: ۹).

«آیا کسی که در اوقات شب در حال سجده و ایستاده به عبادت مشغول است و از آخرت می‌ترسد و امیدوار رحمت‌پروردگار خویش است مانند از خدا بی‌خبران است؟ بگو آیا آنها که می‌دانند و آنها که نمی‌دانند یکسانند؟ هرگز ولی تنها کسانی متذکر می‌شوند که دارای خرد باشند».

و ...

هدف: کسب تقوا یا تربیت افراد پرهیزکار:

یکی از اهداف مهمی که در آیات تحلیل شده مورد تأکید قرار گرفته کسب تقوا یا تربیت افراد پرهیزکار و با تقوا است که مصادیق مربوط بدان در جدول شماره ۷ ارائه و در این قسمت به دو آیه به عنوان نمونه اشاره می‌گردد.

در آیه ۱۹۷ سوره بقره تقوا وسیله تقرب به خدا و بهترین توشه برای صاحبان خرد معرفی شده است.

«الحجّ أشهر معلومات فمن فرض فیهنّ الحجّ فلا رفث ولا فسوق ولاجدال فی الحجّ وما تفعلوا من خیر یعلمه الله وتزودوا فإن خیر الزاد التقوی واتّقون یا أولی‌الألباب» (بقره: ۱۹۷).

جدول ۶ ـ مصادیق اولویت‌بندی اهداف تربیتی برنامه‌های درسی تربیت دینی
(مفاهیم و مصادیق مرتبط با مقوله عبرت آموزی)، تعداد آیات: ۳۲

ÃûÃêù	è ĉ¹w Î ù	øĈăwæù
ć¿Ãùj ¡ ¾{Ý ¡ã°ă	-14 * ã¾êz	¾Ĉ· ÿ ¢ úî³ ÿ Ĉòýv¿¾ĉ ¿v ûv°þù¹¾· ¡ ¾{Ý ûj ûvÿv¹¾ĉ
	¾úé ï /. * Ë ï .0 * ¡ Ã{îþÝ ï /1 * ª³ l,-3 *ÃÕ ï ,,, l,+4 * ä ÅÃĉ ,0 *	wĈ{ýv Ì Î é ÿ ¶Ĉ½wE ¿v ć¿Ãùj ¡ ¾{Ý
	/ *ª°¬Å 1- * ûwé¾ĉ ï // * ½Ãý ï 14 l12 l,. l,- l,, * ô´ý ï / l. * °Ý½ 2. l2- l2, * ÃÞévÿ l-, * ¾ù¿	¢ êö· ÿ ¢ ÞĈ{Õ ÷wÚý ¿v ć¿Ãùj ¡ ¾{Ý
	* Ä{Ý ï .2 *ç ï 0/ l0. * üùoù ï -2 * ¾ù¿ ï 0- * øĈăv¹¾zv ï ,-1 * ÷wÞýv ,- l, ,	ûj¾é ¡ wĉj ¿v ĉ¾ĉ¼- ¡ ¾{Ý
	1- * ôúý	üĉ¾ÖÒù ćwÝ¹ ¢ zw«v ¿v ĉ¾ĉ¼-¿½°ýv
	,00 l,. * ¡ wĉw Í	½wæí ÿ ûwí¾Êù ûºÊý ¾í¼ºù
	03 * üùoù ï 4 * ¾ù¿	wăĂÆĉwêù ¿v ûv°þù¹¾· ć¿Ãùj ¡ ¾{Ý
	- * ¾Ê³	ûj ¿v ć¿Ãùj ¡ ¾{Ý ÿ °ýÿv° · ¡ ½°é ûwĈz
	,(0 * ¾¬å	°ýÿv° · ćwăºþñĂÅ ¿v ûv°þù¹¾· ć¿Ãùj ¡ ¾{Ý

«حج در چند ماه معین انجام می‌شود پس اگر کسی در این ماه‌ها به احرام حج درآمد دیگر با زنان نیامیزد و مرتکب دروغ و جدال نشود که این گونه کارها در حج نیست و آنچه از خیر انجام دهید خدا اطلاع دارد و توشه بردارید که‌بهترین توشه تقوا است و از من پروا کنید ای صاحبان خرد».

و در آیه ۴۸ سوره الحاقه قرآن مایه تذکر مردم پرهیزکار تلقی شده است.

¬KÔ®¢Ÿô æÃÕÓ0¢ô ®¢ÃÄ¼ (الحاقه: ۴۸)

«و باز سوگند می‌خورم که قرآن مایه تذکر مردم با تقوا است.»

جدول ۷ ـ مصادیق اولویت‌بندی اهداف تربیتی برنامه‌های درسی تربیت دینی

(مفاهیم و مصادیق مرتبط با مقوله کسب تقوی و تربیت افراد باتقوا)، تعداد آیات: ۳۲

ÄûÃêù	èê¹w Î ù	øĈăwæù
vÃêŧ wz ¹¼¼ãv ¢ Ĉ¾Ŧ wĉ ÿ ćÃêŧ yÆí ß ã °ã	,42 * ã¾êz	ôùwí ª ³ ÷w¬ýv I¹¾ · Ûw{³w Í ćv¾z ĂÉÃŧ üĉ¾¤Aŧ Iv° · Ãz x ¾êŧ ĂöĈÅÿ vÃêŧ
	-,4 * ã¾êz	½wúé ÿ ć½vÃ · xv¾É ¿v ÀĈã¾~
	* ÄÿÃĉ I,14 * ãv¾Ýv I1+ * Ì Î é I.- * ÷wÞýv 0 * ¾¬å I,+4* ä ÅÃĉ I-/	½Ãùv IûÿÀĈÍÀĈã¾~ ćv¾z ćÿ¾ · v ¡ wĈ³ û¹Ãz ¾¤Aŧ IćÃĈý¹ ¡ wĈ³ û¹Ãz y Þû ÿ ÃAû ½v°ĉw-wý ÿ Ĉ¤þĉ¿ Ûwæù ćÃĈý¹
	,0- I,0, * ÷wÞýv	I¾êå øĈz ¿v Ûv°ý¿¾å ü¤Êí Iüĉºÿÿÿÿÿ çÃêÝ Ië¾É ¿v ĈAý I ¡ wù¾´ ù ÷wî³v ÛwĈz))) ¹v¾åv ü¤Êí ÿ È³vÃå x w î £½v
	, , , * ä ÅÃĉ ï .0 * ¡ Ã{îþÝ	ûv¾{ùwĈ~ ćwăûwæÅv¹ ÿ Ă¤É¼ñ ûºúŧ ćwăÃzv¾ · ÿ ½wŝj ¿v ÔéwÝ ÷¹¾ù ć¾ĈÑ ¡ ¾{Ý
	,4 * ôùÀù	ºþýíĈù x w ¸ ¤ýv v½ ûj ćºzv ¡ ¹wÞÅ ûw{ÿwÕ ÿ ¹½v¹ ¾í¼£ Ă{β« Ăýw{É ¡ ¹w{Ý ÿ ¿wúý
	-11 * ã¾êz	ÊAýv ćwÑ½ ¢ Ĉý Ăz ²Ĉ´ Í çwæýv
	-. * ¾¬å	¢ Åv ûw´ ¤ùv ćv¾z Ăúă wĈý¹ óvÃùv
	-, * ¾Ê³	ûj ôzwêù ½¹ wăãÃí ÛÃÊ · ÿ v° · ÷Ēí û¹Ãz øĈÚÝ
	ï , , I,+ * ĈõÝv ï -4 * Ë ï /3 * Ăéw´ ôv -2 * ¾ù¿	ÿ vÃêŧ ôăv ćv¾z ûj¾é û¹Ãz ¾í¼£ Iv¾¤åv ¿v ûj¾é û¹Ãz àÀþù ¾z ¢ ¬³ Ăùwév ¹¾ · Ûw{³w Í
	1- * Ûwé¾å	)°þÉwz ½vÀñ¾ÎÉ ÿ °þþí Ă«Ãŧ v° · Ăz Ăí ĈýwÆí ćv¾z ¿ÿ½ ÿ y É û¹Ãz Ăæö ·
	, , , * ã¾êz	²ïw Í ôúÝ ÿ v° · ¾zv¾z ½¹ û°É øĈöÆŧ ÿ ûwúĉv ¢ ÊAŧ Ăz ¹ÿ½ÿ ĈÞévÿ ½wĈÞù) ¢ Åv
	,++ * ã°twù	ûv°þù¹¾ · ĈÅ¾ŧv° · Ăz ĂĈ Í Ãŧ IôêÝ ¾úý ½¹ y ĉÕ ÿ ¦ ĉ{ · ć¾zv¾zwý
	,24 * ã¾êz	ûv°þù¹¾ · ćv¾z vÃêŧ IÈ ¸ z ¡ wĈ³ ûvÃbÝ Ăz Ë w Î é øî³ ćv¾«v
	4 * ¾ù¿	û°É ¾í¼¤ù #ûv¾{ · Ĉz v° · ¿\$ ½wæí ÿ ĈÞévÿ ûwþùoù ÿ ûv½v¹ã°ý¿ y É ĂÆĉwêù ¾ùv üĉv ¿v ûv°þù¹¾ ·
	,+ * çĒÕ	ûwÊôêÝ û¹¾í ½v°Ĉz ÿ vÃêŧ y Æí ÿ v° · ¿v Ã¾£ ćv¾z üùoù ûv°þù¹¾ · Ăz ½v°Êă
	- * ĂÞú«	ã ½wÞù ÿ ÷ÃöÝ øĈöÞŧ ¾z ÷°êù ĂĈíÀŧ
	,21 * ãv¾Ýv	¹¾å ¡ ¹wÞÅ ¦ Ýwz ĈAýv ¢ ĉÊù
	. * ãv¾Ýv	²ïw Í ôúÝ ÷w¬ýv ÿ ûj ÷wî³v ÿ ûj¾é ¿v ćÿ¾Ĉ~
	-1 * ãv¾Ýv	ĈþÕwz ¡ wuĈÅ û°ýwÉÃ~ ¢ Ą« ĈÅw{ĵ vÃêŧ

هدف: آموزش احکام الهی:

یکی از اهداف مهم دیگر در آیات تحلیل شده، آموزش احکام الهی جهت اجرا و تربیت الهی است که در آیات متعددی می‌توان آن را استنباط کرد و مصادیق مربوط به این هدف در جدول شماره ۸ ارائه و دو آیه از آن نیز به عنوان نمونه ذکر می‌شود

«بگو بیایید تا برایتان بخوانم آنچه را که پروردگارتان بر شما حرام کرده، اینکه چیزی را با او شریک مکنید و با پدر و مادر به نیکی رفتار کنید و فرزندان خویش را از بیم فقر مکشید که ما شما و ایشان را روزی می‌دهیم و به کارهای زشت‌آنچه عیان است و آنچه نهان است نزدیک مشوید و نفسی را که خدا کشتن آن را حرام کرده جز به حق مکشید اینهاست که خدا شما را بدان سفارش کرده است شاید تعقل کنید». (انعام: ۱۵۱).

جدول ۸ ـ مصادیق اولویت‌بندی اهداف تربیتی برنامه‌های درسی تربیت دینی
(مفاهیم و مصادیق مرتبط با مقوله آموزش احکام)، تعداد آیات: ۲۹

ÃûÃêù	èĉ¹w Î ù	øĈăwæù
÷w Î ³v Ç¿Âüj ƒã °ă	2. * ã¾êz	¢ ĉwþ« ä Êí Ãz ÓÃz¾ù ÷w Î ³v ¿v Ĉúî ³ ûwĈz
	,24 * ã¾êz	Ë w Î é ÃöĈÅÿ Ãz ¡ wĈ³ ¢ ýwúÑ I Ë w Î é Üĉ¾Êĉ£ ¢ úî ³
	,42 * ã¾êz	ßÿ½¹ IĈĉÃÉwý¿ ówúÝv ÷w¬ýv ¿v ÀĈã¾- ÿ üĈÞù ãwù °þ¯ ½¹ ª ³ ÷w¬ýv IÜ¤úĉ£ ª ³ Üĉ¾Êĉ£ ÷v¾³v ÷wòþã ½¹ óv°« ÿ ü¤æñ
	-,4 * ã¾êz	²ùw Í ôúÝ ûvÃþÝ Ãz çwæýv øî ³ ÿ ï ½Àz ãwþñ ÿ¹ ûvÃþÝ Ãz ½wúé ÿ xv¾É øî ³
	-/- I -., * ã¾êz	¿wúý ÷w Î ³v ÿ #¹Ã· °ý¿¾å Ãz ÃêöÕù û¿ û¹v¹¾ĈÉ ÿ ãºÝ IçĒÕ ÷w Î ³v\$ ¡ wĈj üÉÿ½ ûwĈz
	,,3 * ûv¾úÝ ój	ĉ¹Ã· ¾Ĉá ¹v¾åv ¿v ¢ Åÿ¹ xw¸ ºýv ÷ºÝ
	. * ãv¾Ýv	ÊÃûv ÷w Î ³v ¿v ĉÿ¾Ĉ-
	,0- I,0, * ÷wÞýv	üĉºûÿ çÃêÝ (- vº· Ãz ë¾É (, ¹½vºý Ĉ Íw· ¢ Þĉ¾É Ãz Ë w Î ¤·v Ãí Ĉ£wù¾´ù ûwĈz ¿v ĈÃý (1 ĉ¿ÿ½ Ã¾£ ¿v ûvºý¿¾å ü¤Êí (0 Ãù¾¤´ù Äæý ü¤Êí (/ È ³vÃå xwî£½v (. ÷wòþã ĉ¾ñ¹v¹ (- ãw´ «v ûýºz ¢ ùvºÝ (, 5÷w Î ³v ĉv¾«v ÿ øĈĉĉ ówù Ãz ûºÉ ì ĉ¹Àý ÜÅÿ ½ºé Ãz äĈöî£ (/ ºþñÃÅ ÿ ½¼ý ÿ ûwúĈ- ÿ ºÃÝ Ãz ĉwåÿ (. û¹¾í û¿ÿ
	,/ * ¾Ê³ 02 * ówæýv	ÿ yĈá¾£ ÿ ûj Ð êý ÿ Ĉòþ« ¡ vºãwÞù ÿ ²öÍ ÿ ðþ« ã½wz½¹ Ĉ£½Ã¤Å¹ ÿ ÷w Î ³v ðþ« ½¹ üĈúöÆù èĉÃÊĉ£
	,4/ I,4. I,4- I,4, * ûv¾úÝ ój ,1- * iwÆý -0 I-/ I-. I-- I-, I-+ I,4 * ºÝ½ ,3 I,2 * ¾ù¿	¢ êö· ½¹ ¾îæ£ (- ów³ Ãúã ½¹ vº· ¹wĈ (, ûvºþù¹¾· ćwÃĈñÂĉÿ yöwé ½¹ ÷w Î ³v ûwĈz ćwåÿ (0 ûwãwþñ Ç¿¾ùj ¢ ÅvÃ·½¹ (/ ¡ Ã{ý ÿ ¹wÞù Iv º· Ãz ûwúĉv (. üĈù¿ ÿ wãûwúÅj ÷w¬ýv (,, çwæýv (,+ ¿wúý Ĉĉw-¾z (4 ¾{Í (3 vº· ¿v Ã¾£ (2 ø³½ Ãö Í (1 ºÃÝ Ãz (,0 ¡ wí¿ û¹v¹ (,/ ûwîĈý wz ûºÉ ½ÃÊ´ù (,. ĉ¾Ĉ· Ãz ¢ {éwÝ (,- ì ĉý ćwã½wí ÊÃûv ¡ ¾Öå ¾z ûºýwù Ĉéwz (,3 ôÕwz ÿ è³ ÀĈú£ (,2 ĈªÅ¾-vº· (,1 ¡ ÃáwÕ ¿v xwþ«v ûj Ãz ôúÝ ÿ ûwþ¸Å üĉ¾ªÃz xw¸ ºýv (,4	
	, 5½Ãý	#Ĉ{öÅ ÿ Ĉzw¬ĉv ÷w Î ³v\$ ½Ãý ã½ÃÅ ½¹ ãºÉ Üĉ¾Êĉ£ ÷w Î ³v
	1, * ½Ãý	Ãýw· ½¹ ºþývÃ£Ĉù Ãí ûwþùoù ćv¾z ûºÉ ôtwé è³ Iºýývº· ÔÃÃ£ ÷w Î ³v Üĉ¾Êĉ£)û¹¾í ÷ÊÅ Ó¾É Ãz Iºý½Ã¸z ¿wĈý ã¿vºýv Ãz ¹Ã· ûwªÅÿ¹ ÿ ûvºýýwÊĉÃ·

èþÃÃÕÕÓ ÇÓÃÃ ÇÇÃÃ ÇÃÃ ÃÃÃÃ ÃÃÃÃ

جدول ۱۰ ـ مصادیق اولویت‌بندی اهداف تربیتی برنامه‌های درسی تربیت دینی
(مفاهیم و مصادیق مرتبط با مقوله مقایسه و تطبیق ارزش‌ها)، تعداد آیات: ۸

ÃïÃêù	èÇ¹w Î ù	øÇãwæù
ÃïÃêù ÇÃÿ¾Ç ÇÃÿ¾Ç ÿ ÇÃÿ¾Ç ÿ ÇÃÿ¾Ç ÿ ÇÃÿ¾Ç ÿ ÇÃÿ¾Ç ÿ ÇÃÿ¾Ç ÿ ÇÃÿ¾Ç ÿ ÇÃÿ¾Ç ÿ	,++ * ãºtwù	wăÊíw-wý ÿ wăÊíw- ¾z Êþ¤{ù ÊÝ¾É ÷wî ³v ćv¾«v lÔêÝ ¾Úý ½¹ y ÇÕ ÿ ¦ Ç{· ćz¾zv¾zwý
	-/ * ¹Ãă	Ã ÃÆ´ù Ãz óÃêÞù ÃÇ{Êt l¾í ÿ vÃþÉ ÿ ½Ãí ÿ wþÇz ô¨ù ë¾Êù ÿ üùoù Ãæêw Õ ÿ¹ ÃÆêwêù
	,2 * ô´ý	ûj ¿v ć¾Çñ¿½ºýv ÿ èòw · ¾Çá ÿ èòw · ûÃ{ý ûwÆîê
	4 * ¾ù¿	¾ùv üćv ¿v ûvºþù¹¾ · ûºÉ ¾í¼¤ù ÿ ûv¾{ · Êz vº · ¿v #ûv½v¹ãºý¿ y É$ ûwþùoù ÃÆêwêù
	03 * üùoù	ÃÆêwêù üćv ¿v ûºÉ ¾í¼¤ù ÿ ûw´ òw Í ÿ ûv½wíºz ÿ ûwćwþÇz ÿ ûwćwþÇzwý ûÃ{ý ¾zv¾z
	, ,ÿ,+ * ÊõÝv	ûj ćwăã¿Ãùj ÿ ûj¾é ¿v ûwÅ¾¤ývº · #ÊêÉv$ ûºÊý ¾í¼¤ù ÿ ûj ćwăã¿Ãùj ÿ ûj¾é ¿v ûwÅ¾£vº · ûºÉ ¾í¼¤ù
	.- * ÷wÞýv	¾Ç · ÿ ćÿ¾ · v ¡ wÇ³ û¹Ãz ÊÚtv¹ lÊêê³ ÿ ćÃÇý¹ ¡ wÇ³ û¹Ãz y Þí ÿ ÃÃý lćÿ¾ · v ÿ ćÃÇý¹ ¡ wÇ³ ÃÆêwêù)üÇêºù ćv¾z ¡ wÇ³ üćv û¹Ãz

در شکل زیر اهداف تربیتی برنامه‌های درسی تربیت دینی مبتنی بر معرفت عقلانی استنباط شده از آیات قرآن کریم بر اساس تفسیر المیزان ترسیم شده است

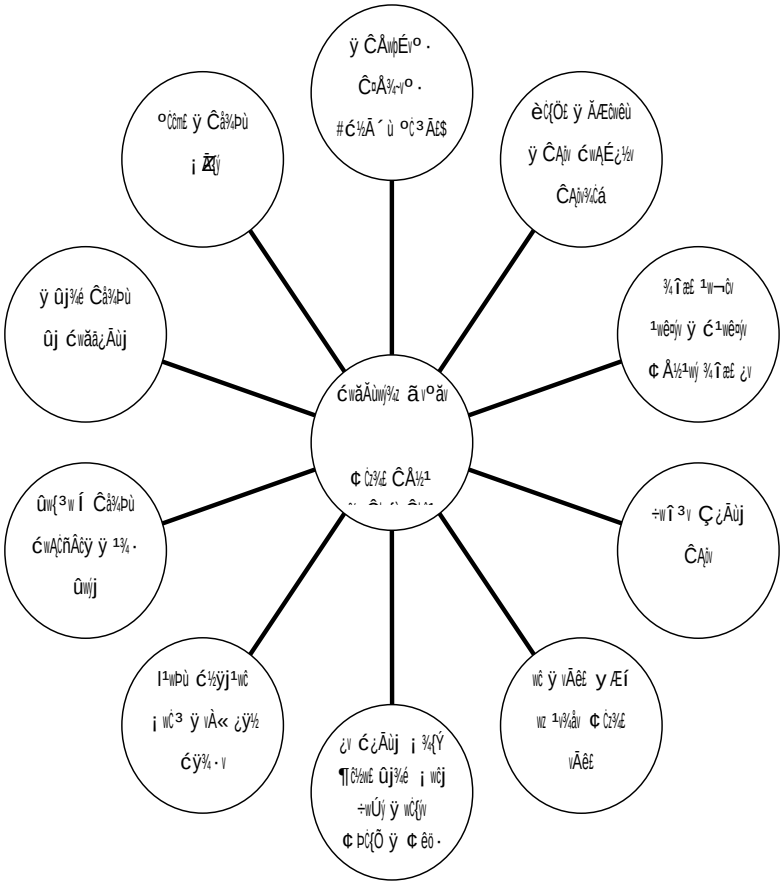

شکل ۱ ـ اهداف تربیتی برنامه‌های درسی تربیت دینی مبتنی بر معرفت عقلانی

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به پیشینه نظری و تحقیقاتی بیان شده در این مقاله، از یک طرف چون یکی از مؤلفه‌های اساسی در تربیت دینی عقلانیت است (باقری ۱۳۸۸ و مرزوقی ۱۳۸۸) و وظیفه دین در تعیین اهداف تعلیم و تربیت، به نقش آن در زندگی انسان بر می‌گردد؛ مسلماً انسان و جامعه‌ای که با گرایش به یک آیین و مذهب خاص مسیر زندگی خود را تعین می‌کند، نمی‌تواند در انتخاب اهداف غایی تربیتی، خود را از فرمان‌ها و بایدها و نبایدهای دینی بی نیاز ببیند. فرهنگ دینی حاکم بر انسان در همه شعون حاضر زندگی او ریشه می‌دواند. تربیت دینی نشان دهنده راه و روشی است که در انتها به هدف زندگی منجر می‌شود. (اعرافی ۱۳۷۶).

از سوی دیگر، خردگرایی ریشه تاریخی محکمی در برنامه‌های درسی دارد و برخی از نظریه‌های تربیتی معاصر از جمله پایدارگرایی به عقلانیت در برنامه‌های درسی مدارس توجه ویژه‌ای داشته‌اند. (گوتک ۱۹۹۷ و مهرمحمدی ۱۳۸۸).

بنابراین در این مقاله که به تحلیل معرفت عقلانی مطرح شده در آیات قرآن کریم بر اساس تفسیر المیزان پرداخته شده و قصد بر این بوده است که دلالت‌های آن بر اهداف برنامه‌های درسی تربیت دینی مشخص گردد، لذا پس از تحلیل و بررسی آیات مطرح شده در زمینه معرفت عقلانی در قرآن کریم می‌توان دلالت‌های آیات بر اهداف تربیتی برنامه‌های درسی تربیت دینی را بدین گونه بیان کرد که بر اساس یافته‌های حاصل از این پژوهش اهداف تربیتی زیر به ترتیب در اولویت برنامه‌های درسی تربیت دینی قرار می‌گیرند.

* خداشناسی و خداپرستی (توحید محوری)
* معرفی و تأیید نبوت پیامبران و حضرت رسول (ص)
* معرفی و تأیید قرآن و آموزه‌های آن
* معرفی صاحبان خرد و ویژگی‌های آنان
* یادآوری معاد و روز جزا و حیات اخروی
* عبرت‌آموزی از آیات قرآن، تاریخ انبیا و نظام خلقت و طبیعت و ...
* تربیت افراد باتقوا
* ایجاد تفکر انتقادی و انتقاد از تفکر نادرست
* مقایسه ارزش‌ها (خالق و غیرخالق، پاکی‌ها و ناپاکی‌ها، افراد مؤمن و از خدا بی‌خبر و ...)

اهداف استنباط شده دراین پژوهش با اهداف مطرح شده در تحقیقات و کتب دیگر هم‌خوانی دارد که به مواردی اشاره می‌شود احمدی (۱۳۸۴) اهداف تربیت در اسلام را به صورت ۸ هدف بیان نموده است که اهداف پژوهش حاضر با ۴ هدف آن یعنی ۱- حرکت دادن و سوق دادن انسان به سوی خدا ۲- پرورش قدرت تشخیص در انسان ۳- پرورش روح حقیقت جویی در انسان ۴- پرورش افراد مؤمن، پرهیزکار و عامل به خوبی‌ها هم‌خوانی دارد.

شریعتمداری (۱۳۸۲) هدف‌های تربیتی در اسلام را در ۱۱ مورد بیان نموده که اهداف استنباط شده در پژوهش با ۴ هدف آن یعنی ۱- پرستش خدا ۲- تقوا ۳- تعلیم حکمت ۴- پرورش نیروی تفکر کاملاً منطبق است، باقری (۱۳۷۸) اهداف غایی تربیت اسلامی را در ۵ هدف بیان نموده که اهداف استنباط شده در پژوهش حاضر با ۲ هدف آن یعنی تقوا و عبادت کاملاً مطابق است و با بقیه اهداف نیز به نوعی هم‌خوانی دارد و همچنین با اهداف واسطی مطرح شده از جمله تفکر و تعقل، تزکیه و تهذیب کاملاً منطبق است.

اعرافی و همکاران او (۱۳۷۶)، اهداف تربیت اسلامی را در ابعاد گوناگون تشریع نموده‌اند که اهداف استنباطی پژوهش حاضر با اهداف تربیتی اسلام پیرامون ارتباط انسان با خدا از جمله معرفت خدا، ایمان، تقوا، عبادت کاملاً منطبق است و با اهداف تربیتی اسلام در مورد ارتباط انسان با خود از جمله اهداف شناختی یعنی پرورش عقل و تعالی اندیشه و اهداف‌گرایشی آن از جمله پرورش حقیقت جویی و حس خداجویی هم‌خوانی دارد.

همچنین با اهداف اعتقادی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران که در ششصد و بیست و ششمین مصوبه جلسه شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۷۷/۷/۳۰ به تصویب رسیده است کاملاً هم‌خوانی دارد و با اهداف مطرح شده در گزارش تلفیق یافته‌های مطالعات نظری سند ملی آموزش و پرورش اثر صادق زاده و همکاران او (۱۳۸۸) نیز هم‌خوانی است.

با توجه به مباحث ارائه شده فوق، می‌توان نتیجه گرفت که اهداف استنباط شده از آیات مرتبط با معرفت عقلانی، اهدافی توحید محور و جامع و کامل است، لذا مسؤولان و مجریان تألیف و تدوین برنامه‌های درسی می‌توانند اهدافی چون خداشناسی و خداپرستی، معرفی و تأیید نبوت پیامبران و حضرت رسول (ص)، معرفی کامل قرآن و آموزه‌های قرآنی، یادآوری معاد و روز جزا، عبرت‌آموزی از آیات قرآن، تاریخ انبیاء و نظام خلقت و طبیعت، تربیت افراد باتقوا، آموزش احکام الهی، ایجاد تفکر انتقادی و مقایسه ارزش‌ها الهی و غیرالهی را در اولویت اهداف برنامه‌های درسی تربیت دینی به صورت خاص و سایر برنامه‌های درسی به شکل عام قرار دهند و معلمان توانمند در حوزه تربیت دینی می‌توانند برای تحقق بخشیدن این اهداف تلاش جدی نمایند.

منابع

قرآن کریم، ترجمه مرحوم استاد الهی قمشه‌ای (۱۳۷۲). تهران: انتشارات رشیدی چاپ سوم.

ابیضی خاطره و همکاران (۱۳۸۸). *بررسی عنصر زمان در برنامه درسی حسابان از دیدگاه شرکای برنامه درسی*. نشریه علمی پژوهشی مطالعات برنامه‌ی درسی، (۴) ۵، ۱۳۵ ـ ۱۶۵.

احمدی، سید احمد (۱۳۸۴). *اصول و روش تربیت در اسلام*. اصفهان: انتشارات دانشگاه اصفهان.

ابراهیم زاده، رمضانعلی و ذوعلم (۱۳۸۹). *جایگاه قرآن در برنامه درسی ملی*، مجله رشد آموزش قرآن (۱)، ۸.

اژدری زاده، حسین (۱۳۷۹). *جامعه شناسی معرفت در قرآن*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مؤسسه آموزش و پژوهشی امام خمینی (ره).

بیدگلی کاشانی، نعیمه (۱۳۸۸). *بررسی تطبیقی عقل و وحی از دیدگاه علامه طباطبایی و مکتب تفکیک*. فصلنامه طلوع، (۲۸)، ۱۲۲ ـ ۱۰۹.

باقری، خسرو (۱۳۸۰). *آسیب و سلامت در تربیت دینی. تهران: مرکز مطالعات تربیت اسلامی با مشارکت ستاد اعتلا و هماهنگی دروس دینی*، قرآن عربی وزارت آموزش و پرورش، کتاب ششم.

باقری، خسرو (۱۳۸۸). *نگاهی دوباره به تربیت اسلامی*. تهران: انتشارات مدرسه.

بهشتی، سعید (۱۳۸۲). *درآمدی بر قلمرو شناسی عقلانیت در تربیت اسلامی*. فصلنامه تعلیم و تربیت، (۴) ۱۹، ۱۶۰ ـ ۱۳۱.

پورسیف، عباس (۱۳۸۹). *خلاصه تفاسیر قرآن مجید* (المیزان، نمونه). تهران: نشر شاهد، چاپ یازدهم.

پیربداقی، فاطمه، *رویکردهای مایرینگ در فرایند تحلیل محتوای کیفی*. فصلنامه پیام پژوهش (۹۹)، ۹.

پیر براقی، فاطمه، تحلیل محتوای کمی و کیفی. فصلنامه پیام پژوهش شماره ۱۰۱.

جباری، کامران و سجادی سید مهدی (۱۳۸۸). *تبیین تربیت دینی ظاهرگرا و نقد آن براساس جریان عقل گرا*. فصلنامه مطالعات اسلامی فلسفه و کلام، سال چهل و یکم، (۸۲/۲) ۴۱، ۴۶ ـ ۹.

رهنما، اکبر (۱۳۸۶). *آسیب شناسی تربیت دینی دانش‌آموزان دوره متوسطه از دیدگاه مدیران و دبیران دینی شهر قم*. فصلنامه پژوهش‌های تربیت اسلامی، شماره ۵.

سبحانی نژاد، مهدی و همکاران (۱۳۸۶). *تبیین شیوه‌های توسعه و بهبود معرفت بر اساس تربیت دینی مبتنی بر آیات قرآن کریم*. فصلنامه پژوهش‌های تربیت اسلامی، (۵)، ۷۰ ـ ۵۳.

سلسبیلی، نادر و حسینی محمدحسین (۱۳۸۸). *بررسی نقادانه روش شناسی پژوهش در حوزه برنامه درسی در ایران*. کتاب قلمرو برنامه درسی در ایران، تهران: انتشارات سمت.

شعبانی، حسن (۱۳۸۹). *روش تدریس پیشرفته*. تهران: انتشارات سمت.

شیخ الاسلامی، محمود (۱۳۸۸). *عقل و حی از دیدگاه قرآن*. مرکز مدیریت حوزه علمیه قم.

شریعتمداری، علی (۱۳۸۲). *تعلیم و تربیت اسلامی*. تهران: انتشارات امیرکبیر (۱۳۸۸).

شوشتری، سید محمدرضا (۱۳۸۵). *تعقل و تعبد در قرآن*. مرکز مدیریت حوزه علمیه قم.

شورت، ادموندسی (۱۹۹۱). *روش‌شناسی مطالعات برنامه درسی*. ترجمه: محمود، مهرمحمدی (۱۳۸۸). تهران: سمت و پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۸۹). *تفسیر المیزان*. ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، قم: دفتر انتشارات اسلامی.

علی دوست، ابوالقاسم (۱۳۸۵). *فقه و عقل*. تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

عبدالباقی، محمدفوأد (۱۳۸۴). *المعجم المفهرس لألفاظ القران کریم*. قم: نوید اسلام.

مزروقی، رحمت اله (۱۳۸۸). *پیش فرض‌های برنامه درسی تربیت دینی در عصر جهانی شدن مبنای نظری برای نظام آموزش و پرورش عمومی ایران*. فصلنامه علمی و پژوهشی مطالعات برنامه ریزی درسی، (۱۵) ۴،۶۰ ـ ۴۴.

نجاتی، محمد عثمان (۱۳۸۸). *قرآن و روان‌شناسی*. ترجمه عباس عرب، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی، آستان قدس رضوی، چاپ هشتم.

مهدی زاده، فرناز و مهدی‌زاده منصوره (۱۳۸۶). *آسیب شناسی تبلیغ دینی از دیدگاه دانش‌آموزان پایه اول و دوم مقطع متوسطه شهر کرمان*.

مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۸). *برنامه درسی*. تهران: انتشارات سمت و به نشر.

گوتگ جرالد، ال، (۱۹۹۷). *مکاتب فلسفی و آراء تربیتی*. ترجمه محمدجعفر پاک سرشت (۱۳۸۰). تهران: انتشارات سمت.